

141 Groen licht voor alle fietsers

Noreen Sturris*

Het is de schrik van iedere fietsende nieuwkomer in Groningen: het moment dat bij een kruispunt alle fietsersstoplichten tegelijkertijd op groen springen. Een enorme stroom fietsers uit iedere richting zet tegelijkertijd de voeten op de pedalen en vervolgens gaat ieder een zelfbepaalde richting uit. Koortsachtig zoekt deze nieuwkomer dan naar de geldende verkeersregels. Tevergeefs, want 'regels zijn er niet' stelt verkeerswethouder Paul de Rook. Het advies van de wethouder voor een veilige overstek luidt 'maak oogcontact en houdt rekening met elkaar'.¹⁾ 'Wie het Reglement Verkeersregels en Verkeerstekens (in het vervolg: RVV) erop naslaat, zal zien dat er helemaal geen voorrangregels zijn'.²⁾ Artikel 64 RVV stelt dat verkeerslichten boven de verkeerstekens gaan die voorrang regelen. Dit betekent dat de haaiantanden op deze kruispunten slechts van toepassing zijn wanneer de verkeerslichten niet werken. Daarentegen geldt de regel 'rechts gaat voor' ook niet, doordat artikel 64 RVV geen uitzondering kent voor het geval de verkeerslichten op een kruising met elkaar conflicteren. Hierdoor biedt het RVV geen antwoord op de vraag wie voorrang heeft wanneer fietsers tegelijkertijd de kruising op rijden. De gemeente Groningen maakt bij deze kruispunten gebruik van een leemte in het RVV en maakt op deze wijze een anarchie op een fietserskruispunt mogelijk. De rechtbank Almelo heeft zich op het standpunt gesteld dat deze situatie niet verboden is bij wet, maar dat de situatie wel 'onwenselijk' is.³⁾

* Masterstudent Rechtswetenschappelijk Onderzoek aan de Rijksuniversiteit Groningen.

Zonder er aan voorbij te gaan dat de Rijksoverheid natuurlijk de verkeersregels opstelt en/of eventueel afschaft, is het de gemeente die er in dit geval voor kiest dit soort regellose kruispunten mogelijk te maken. De gemeente wijzigt formeel gezien natuurlijk de verkeersregels niet, maar door de leemte in de wet te gebruiken door alle stoplichten tegelijk groen te geven, schaft de gemeente feitelijk gezien op deze kruispunten de voorrangregel wel af. De voordelen die deze anarchie oplevert, is dat men niet in twee etappes hoeft te fietsen om linksaf te slaan en dat fietsers in groten getale en in korte tijd kunnen oversteken. Het is bovendien veiliger, omdat fietsers op deze wijze gescheiden oversteken van het gemotoriseerd verkeer, waardoor fietsers niet in een dode hoek terecht kunnen komen. Als veelvuldig fietser op deze kruispunten merk ik daarentegen ook dat er frustratie ontstaat bij fietsers, doordat de één denkt voorrang te hebben waar de ander weet dat er geen regels zijn. Het advies van de wethouder om rekening met elkaar te houden werkt niet in het verkeer waar dagelijks heethoofden hun frustratie botvieren. Tevens leidt de regel ertoe dat er geen regels zijn tot onnodig gekronkel. De volgende uitspraak van de wethouder getuigt daarvan: 'formeel heeft de fietser die van rechts komt dus geen voorrang, want deze rechtsregel is niet rechtsgeldig. Toch is het in de praktijk handig om rechts wel voor te laten gaan'. De gemeente gebruikt de leemte in de wet om het mogelijk te maken dat alle fietsers tegelijkertijd kunnen oversteken, waardoor zij feitelijk gezien de 'rechts-heeft-voorrang-regel' afschaft, om vervolgens te stellen dat in de praktijk de voorrangregel eigenlijk wel beter nage-

leefd kan worden. Een veilige en duidelijke praktijksituatie zou in het verkeer toch het uitgangspunt moeten zijn? De gemeente scheidt op deze manier onnodige verwarring.

Veroorzaakt de gemeente een gevaarzettende situatie doordat zij nalaat duidelijkheid omtrent afwijkende verkeersregels te verschaffen op dit wetteloze kruispunt? Is de gemeente daardoor aansprakelijk voor schade door ongelukken? Voor een juiste analyse zal ik de welbekende criteria van het Kelderluik-arrest toepassen op bovenstaande situatie.⁴⁾ De gemeente heeft een situatie in het leven geroepen die voor personen die onbekend zijn met de regellose kruispunten in Groningen, bij niet-inachtneming van de vereiste oplettendheid en voorzichtigheid gevaarlijk is. Dit komt omdat fietsers niet verwachten of (mijns inziens) hoeven te verwachten dat er geen voorrangregels gelden. Er staan namelijk op het moment van schrijven geen verkeersborden op deze kruispunten die aanduiden dat de regel is dat er géén regels gelden. Voor de fietser met een oplettend oog hangt onder het stoplicht een klein bordje met de tekst: 'alle richtingen tegelijk groen'. Deze tekst impliceert mijns inziens echter niet dat rechts geen voorrang heeft, maar geeft slechts aan dat alle fietsers tegelijkertijd zullen oversteken. Bovendien is zo een klein bordje op een druk kruispunt met een lange rij fietsers ervoor net zo moeilijk te spoten als 'Waldo' uit de zoekboekenserie 'Where is Waldo?'.

Het promotiefilmje van de gemeente met betrekking tot deze kruispunten bevestigt dat

1. Persbericht 'alle richtingen tegelijk groen', Gemeente Groningen, 6 juli 2016.
2. Persbericht 'alle richtingen tegelijk groen', Gemeente Groningen, 6 juli 2016.
3. Rb. Almelo 7 oktober 1997, ECLI:NL:RBALM:1997:AK3827.
4. HR 5 november 1965, NJ 1966/136, ECLI:NL:HR:1965:AB707 (Kelderluik-arrest).

mijn vermoeden juist is; fietsers hebben allen een andere interpretatie van de geldende regels op het kruispunt. Het bordje met de tekst 'alle richtingen tegelijk groen' biedt dus niet de broodnodige duidelijkheid.⁵ Om de verwarring weg te nemen, heeft de Groningse gemeenteraad verzocht voorlichting te geven en duidelijkheid te verschaffen met betrekking tot het ontbreken van voorrangregels. Als gevolg daarvan hebben er borden gestaan bij de kruispunten om fietsers te attenderen op het feit dat er geen voorrangregels gelden en is het bovengenoemde promotiefilmpje gemaakt. De gemeente is van plan de komende jaren deze bordencampagne met enige regelmaat te herhalen. Deze wijze van campagne voeren heeft echter tot gevolg dat er geen blijvende verheldering van de situatie plaatsvindt op de kruispunten. Door de borden voor een bepaalde tijd te plaatsen en ze vervolgens weer te verwijderen, ontstaat juist de verwarring bij de fietser. De gedachtegang kan daardoor zijn dat de verkeerssituatie weer is gewijzigd op deze kruispunten. Bovendien boden deze voorlichtingsborden slechts uitleg in de Nederlandse taal. Gezien het internationaliseringsproject van de Rijksuniversiteit Groningen, waardoor het aantal internationale studenten in tien jaar is gestegen van 700 naar 5.000, lijkt enkel Nederlandse voorlichting te kort te schieten om een veilige situatie voor alle weggebruikers te creëren.⁶ Het is goed dat de gemeente probeert duidelijkheid te scheppen, maar de wijze waarop lijkt niet de juiste methode.

De kans op ongelukken ten gevolge van de afwezigheid van regels lijkt in theorie groter te zijn dan de praktijk in Groningen uitwijst; er zijn nauwelijks aanrijdingen tussen de fietsers onderling en bovendien zijn er door de scheiding van de fietsers en het overige verkeer op deze kruispunten geen dodelijke ongevallen meer geweest.⁷ De vele situaties waarbij het op het een haar na goed gaat daargelaten. Dit staat in schril contrast met het experiment 'tegelijk groen' in Rotterdam dat direct werd gestaakt nadat er binnen 1 minuut twee ongelukken gebeurden.⁸ Mocht er een ongeluk gebeuren, dan zouden de gevolgen ernstig kunnen zijn wanneer twee fietsers op elkaar inrijden en ten val komen. Ze zouden vertrapt kunnen worden door de horde passerende fietsers die niet meer op tijd kunnen uitwijken. Voorts zou de gemeente de veiligheid voorop dienen te stellen en definitieve duidelijkheid moeten verschaffen op deze kruispunten door blijvende borden te plaatsen, goed zichtbaar voor alle fietsers, waarop kort en bondig duidelijkheid wordt gegeven met betrekking tot de geldende verkeersregels. Het liefst met vertaling naar het Engels voor de vele buitenlandse studenten en andere niet-Nederlandse inwoners van Groningen.

Een score van 3 uit 4 op de Kelderluik-criteria. Het is waarschijnlijk dat de vereiste oplettendheid en voorzichtigheid niet in acht wordt geno-

men doordat fietsers niet (hoeven te) verwachten dat er geen voorrangregels gelden. Bovendien kunnen de mogelijke gevolgen van een ongeval ernstig zijn, doordat er een aannemelijke kans is dat een gevallen fietser wordt vertrapt door de horde passerende fietsers. Ten slotte is het voor de gemeente absoluut niet bezwaarlijk om blijvende grotere en duidelijkere borden te plaatsen waarop de verkeerssituatie wordt uitgelegd. Dit betekent dat de gemeente een gevaarzettende situatie in het leven roept door na te laten duidelijkheid te verschaffen omtrent 'ongewone' voorrangregels op deze kruispunten. Afhankelijk van de specifieke omstandigheden rondom het ongeval en eigen schuld daargelaten, zou het slachtoffer mijns inziens in ieder geval een deel van de schade vergoed behoren te krijgen van de gemeente, doordat zij aansprakelijk is voor gevaarstelling op deze kruispunten.

Wanneer ik de balans opmaak, concludeer ik dat door alle fietsersstoplichten tegelijkertijd op groen te zetten, het enerzijds veiliger is voor een fietser om de weg over te steken, omdat op deze wijze ongemotoriseerd afgescheiden wordt van het gemotoriseerde verkeer. Ook is het een efficiënte wijze om in korte tijd grote aantallen fietsers te laten passeren. Anderzijds is de afschaffing van de voorrangregel omslachtig, onduidelijk en veroorzaakt zij een onnodige gevaarstelling voor fietsers. Het gemotoriseerde gevaar is voor de fietsers geweken, echter nu vormen individuele fietsers een gevaar voor elkaar. Alle richtingen tegelijk groen mét voorrang voor de fietsers van rechts zou de oplossing zijn. Op deze wijze zouden alle fietsers tegelijkertijd kunnen oversteken, maar als ze elkaar kruisen is het duidelijk dat rechts voorgaat. Daardoor wordt de praktijk met de regel herenigd en wordt verwarring verdrongen door duidelijkheid. Op deze wijze heeft het verkeer het beste van twee werelden; veiligheid en efficiëntie mede dankzij duidelijkheid. Helaas is de gemeente zelf niet bevoegd deze regeling in te voeren, omdat zij speelt met de leemten in het RVV. Dit rechtvaardigt echter niet de gevaarstelling door de gemeente door het nalaten van duidelijkheid op deze kruispunten. Het is te rechtvaardigen dat de gemeente op creatieve wijze gebruik maakt van de leemte in de wet, zodat vele fietsers in korte tijd kunnen oversteken, maar het behoeft geen creatief genie om te concluderen dat daarbij de veiligheid op deze kruispunten nooit uit het oog mag worden verloren. De wijze waarop gebruik gemaakt wordt van de leemte, schept op dit moment slechts onduidelijkheid, waar duidelijkheid is geboden. Kortom, werk aan de winkel voor de gemeente Groningen.

Blijvende verheldering van de situatie op de regelloze kruispunten is wenselijk.

5. <https://groningenfietsstad.nl/alle-richtingen-tegelijk-groen/>
6. R. van Dalen, Groningen groeit uit tot international: steeds meer talen op straat, *Dagblad van het Noorden*, 7 juli 2017.
7. <https://groningenfietsstad.nl/alle-richtingen-tegelijk-groen/>
8. A. de Koning, Experiment tegelijk groen voor fietsers direct gestaakt, *AD* 28 november 2016.